

УДК 371.134:364 – 43(410):376.5

Бартош Олена Павлівна
кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри соціології і соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна

БАЗОВІ ДИСЦИПЛІНИ У ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З «ДІТЬМИ ГРУПИ РИЗИКУ» У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

В статті розкрито зміст навчальних дисциплін, які є базовими для підготовки соціальних працівників з дітьми «групи ризику» у Великій Британії. Британські вчені вказують на важливість та необхідність вивчення наступних дисциплін: «Спілкування з дітьми та молоддю», «Розвиток дитини (психологічний, розумовий та фізичний)», «Суспільство, сім'я та соціальна політика», «Оцінка поведінки батьків», «Підтримка сімей: спільна та допоміжна опіка, розміщення на проживання», «Планування та процес опіки», «Робота з дітьми з особливими потребами та їх сім'ями», «Правові аспекти соціальної роботи з неповнолітніми правопорушниками», «Дитяча кривда», «Соціальна робота з дітьми та сім'ями». До кожної дисципліни наведено приклади, за яким студенти можуть на практиці продемонструвати знання та уміння отримані після вивчення вищевказаних дисциплін.

Ключові слова: підготовка соціального працівника, базові дисципліни, знання та уміння, діти «групи ризику», Велика Британія

Вступ. Результати нашого дослідження досвіду Великої Британії свідчать про те, що підготовці майбутніх соціальних працівників до роботи з «дітьми групи ризику» в цій країні надається важливе значення. Соціальні працівники відіграють провідну роль у захисті найбільш уразливої верстви населення – дітей. Тому необхідним є, щоб програма підготовки соціального працівника у Великій Британії відповідно озброювала майбутніх професіоналів знаннями, уміннями та розумінням того, що їм доведеться вирішувати нагальні проблеми опіки над дітьми та їх захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки соціальних працівників у Великій Британії стала предметом дослідження зарубіжних учених: М.Баркер (M.Barker), Дж.Лішман (J.Lishman), Б.Мундей (B.Munday), С.Шардлоу (S.Shardlow), Е.Янгхазбенд (E.Younghusband), а також українських науковців (А.Капська, І.Козубовська, Л.Міщик, В.Поліщук та ін.). Особливості підготовки соціальних працівників до роботи з дітьми «групи ризику» у Великій Британії досліджували Р.Козубовський, С.Шпенник.

Метою статті є розглянути зміст навчальних дисциплін, що є основою підготовки соціальних працівників до роботи з дітьми «групи ризику» у Великій Британії.

Виклад основного матеріалу. Отже, всі студенти, які навчаються за спеціальністю «соціальна робота», повинні володіти хорошими знаннями з проблем розвитку людини, бути спроможними використовувати їх в оцінці потреб дитини, розуміти важливість проблем раси, культури та мови у розвитку дитини. Крім того, уміння споглядати повинно стати складовою частиною дисциплін, читання яких забезпечують навчальні заклади. Майбутні соціальні працівники повинні володіти ґрунтовними знаннями з питань формування та застосування соціальної політики та її впливу на дітей та сім'ї, мати базові знання про захист дітей та можливості розпізнати дитячу кривду.

Британські вчені вказують на важливість та необхідність вивчення базової групи дисциплін (серед інших) у підготовці соціальних працівників до роботи з «дітьми групи ризику»:

– «Спілкування з дітьми та молоддю» [1]. Для того, щоб майбутні соціальні працівники навчилися працювати з дітьми як зі своїми клієнтами, вони мають розвинути в себе вміння спілкуватися безпосередньо з дітьми, молоддю та дорослими. Фундаментальним вмінням у спілкуванні з дітьми та молоддю вважається здатність споглядати, бути чуйним, усвідомлювати власну реакцію та емоційну взаємодію між тими, за ким

споглядають. Таким чином майбутній кваліфікований соціальний працівник повинен:

ЗНАТИ про: 1) юридично забезпечене право дітей говорити за себе та вирішувати за себе у будь-якому віці, обов'язок органів місцевої влади брати до уваги релігію, расове походження, мову кожної дитини; 2) різноманіття методів спілкування (мова, гра, малювання, драма, спільна діяльність), які визначають рівень розвитку дитини і є базовими для ефективної роботи з дітьми; 3) важливість наявних ресурсів (час, місце, обладнання, ресурси); 4) наслідки втрати близької людини, перебування в розлуці, поганому стані здоров'я на можливості дітей спілкуватися; 5) роль, вміння та можливості залучення інших професіоналів до роботи з дітьми; 6) важливість проведення певних групових заходів у відповідний час, надання часу та простору дитині у відповідний момент; 7) різноманітні технічні засоби, як ефективні засоби спілкування з підлітками, коли безпосередній контакт стає проблемним, також з дітьми та молоддю з спеціальними потребами тощо.

ВМІТИ використовувати: 1) уміння слухати та розмовляти з дітьми та молоддю уважно, дозволяючи при цьому стосункам розвиватися таким темпом, який вибирає дитина, наприклад, беручи до уваги потреби дитини в конкретний час спати, їсти, її різноманітні кризові стани; 2) уміння користуватися мовою, що відповідає віку дитини, а також брати до уваги мовні можливості дитини, її стать та культуру; 3) уміння гратися та одночасно споглядати за дітьми; 4) уміння визнавати потребу дитини у спілкуванні мовою, яку вона вибирає; 5) уміння передавати неприємні новини, при цьому не створювати причин для агресії, справлятися з різними станами переживання у дітей, молоді та дорослих; 6) уміння професійно справлятися з мовними образами; 7) уміння усвідомлювати момент, коли дитина потребує втручання в роботу з нею іншого спеціаліста; 8) уміння збирати інформацію з різних джерел про розвиток дитини та порівнювати інформацію з власними спогляданнями студента; 9) уміння планувати та співпрацювати з іншими професіоналами.

На практиці, отримуючи ці знання, вміння, беручи до уваги цінності, студент може: організувати візити в групу в дитячому садочку, обговорювати з вихователями їх вміння та навички, вивчати наявні мультирасові книжки та іграшки. Студенти розробляють власні так звані ресурсні бокси («resource-box») або ігрові бокси («playbox»); підбирають відповідне обладнання в соціальних службах або на базах практики для спілкування з дітьми; коментують фактори, які перешкоджають спілкуванню з батьками, дітьми та молоддю. Діяль-

ність, спрямована на спілкування, передбачає споглядання: для прикладу беруть 3-ох різних дітей одного віку з метою подальшого порівняння. Така діяльність може включати: інтерв'ю з дитиною; пошук діалогу без «допиту»; споглядання за «невербальною» дитиною, за її способом спілкування; обговорення під час супервізії над дитиною можливостей фіксування зроблених нею висновків, точок зору, а також її бажання та почуття стосовно перебування під опікою вдома чи за межами домівки.

– «Розвиток дитини (психологічний, розумовий та фізичний)» [2]. Незважаючи на те, що кожна дитина має унікальні схильності та досвід, які відображають особливості її розвитку, окремі фактори залишаються спільними для всіх дітей. Знання про поведінку та особливості розвитку дітей у певній віковій категорії допомагають соціальному працівнику оцінити, чи конкретна дитина розвивається «нормально», чи потребує уваги фахівця. Діти, які мають певні відхилення у розвитку (через знування над ними, занедбання), потребують спеціальної допомоги у реалізації їх потенціалу. В таких випадках соціальному працівнику потрібні знання та уміння, що гарантують можливість надати таку допомогу. Таким чином майбутній кваліфікований соціальний працівник повинен:

ЗНАТИ про: 1) «нормальний» розвиток дитини: фізичний; розумовий; емоційний та про розвиток діяльності відповідно до віку; 2) відхилення у розвитку дитини: хвороба та недієздатність; затримка у розвитку; 3) вплив соціальних та емоційних труднощів на розвиток дитини: загальний догляд та нещасний випадок; затримка у розвитку; травматичні події та їх наслідки; кривда дитини; психосоматичні порушення; самоушкодження; зловживання алкоголем, наркотичними засобами; невміння пристосуватися до навколишніх обставин.

ВМІТИ: 1) споглядати; 2) оцінювати поведінку та фізичний розвиток за межами «норми», розпізнавати випадки звертання по додаткове спеціальне оцінювання; 3) розробляти план опіки для дитини; 4) співпрацювати з батьками та іншими піклувальниками, іншими фахівцями, наприклад, з лікарями у реалізації розробленого плану піклування.

Так, на практиці студенту можуть запропонувати виконати наступні завдання: провести огляд дитини (споглядати за дитиною); оцінити фізичну поведінку дитини та її розвиток відповідно до норм; оцінити якість ставлення дитини до піклувальників; відвідати лікарню та обговорити зі спеціалістами можливість відвідування дитини медичним працівником; представити результати оцінки стану здоров'я дитини у вигляді діаграм, графіків тощо; підготувати план підтримки батьків, у яких дитина має особливі потреби.

– «Суспільство, сім'я та соціальна політика» [3]. Соціальні працівники потребують розвивати відчуття перспективи та можливості критично розглядати проблеми, що стоять перед ними, також аналізувати реакцію агентств та суспільства загалом на нагальні проблеми та засоби подолання проблем, які вони пропонують. Можливість ширше розглянути проблему, якою займається соціальне агентство, – це компетентність, яка потрібна кожному соціальному працівнику. Без такої ширшої перспективи соціальні працівники можуть стати просто виконавцями – вмільми, але не критичними, а тому потенційно небезпечними оскільки наділені владними повноваженнями. Таким чином майбутній кваліфікований соціальний працівник повинен:

ЗНАТИ про: 1) стосунки між сім'єю і державою (відповідні ролі сім'ї та держави у вихованні дитини, обов'язки та завдання соціальних працівників у цьому процесі); 2) упереджене ставлення та дискримінацію (категоризація груп людей, стереотипування, знеці-

нення, дискримінування, роль соціальних працівників у подоланні та протистоянні упередженому ставленню); 3) структура сім'ї та зразки сімей (різно-структурні сім'ї, їх відхилення від «норми», перспективи занятості жінок, шлюб, розлучення, громадянський шлюб, сім'ї з одним з батьків, відновлені сім'ї, їх важливість у вирішенні проблеми опіки над дітьми); 4) бідність та соціальна депривація (що таке «бідність»; причини виникнення; наслідки для сімей з дітьми; засоби та послуги для її подолання); 5) соціальні проблеми (їх виникнення та розвиток, їх визначення та перевизначення, побутове насильство, кривда дитини); 6) політика опіки над дітьми (допомога відпрацювати законодавство, його тлумачення, розробка, вплив та нестача впливу політики на практику).

Так, на практиці студенту можуть запропонувати виконати наступні завдання: визначити кількість осіб, які живуть за рахунок фінансової допомоги або кількості сімей з одним з батьків; дослідити еволюцію змін в сфері політики опіки над дітьми; описати та проаналізувати організаційну структуру агентства, в якому він/вона перебувають на практиці; розробити інформаційні засоби (постери, брошури) з метою рекламування місцевих соціальних служб підтримки для сімей та запланувати їх розповсюдження).

– «Оцінка поведінки батьків» [4]. Оцінка поведінки батьків та її вплив на розвиток дитини є центральною для практики соціальної роботи з «дітьми групи ризику». Соціальні працівники часто стикаються протилежними думками про те, що таке хороше, достатньо хороше батьківство та батьківство, що вважається неприйнятним. Таким чином майбутній кваліфікований соціальний працівник повинен:

ЗНАТИ про: 1) сутність поняття «батьківство», типи поведінки, які сприяють повноцінному фізичному, інтелектуальному, соціальному та емоційному зростанню, питанню прив'язаності; 2) важливість впливу культурних аспектів та вплив суспільства на вибір певної практики виховання дитини та зразка батьківства; 3) оцінка та розуміння раси, статі в роботі з сім'ями, сутність поняття «діти групи ризику»; 4) власний досвід батьківства та можливості його впливу на достатньо хороше батьківство; 5) достатньо хороше функціонування сім'ї, ресурси сусідства та соціальні фактори; 6) визначення рівнів батьківства, можливостей бути батьками; 7) можливості покращення достатньо хорошого батьківства, їх вплив на витрати агентств.

– ВМІТИ використовувати: 1) уміння споглядати, беручи до уваги вербальне та невербальне спілкування; 2) уміння спілкуватися з батьками та піклувальниками; 3) уміння спілкуватися з дітьми різного віку, на різних етапах їх розвитку; 4) уміння оцінити та зрозуміти вплив раси, культури, класу, статі, релігії на життя, практику виховання дітей індивідами та сім'ями; 5) уміння брати відповідальність на себе разом з іншими професіоналами та піклувальниками за болючі рішення стосовно дітей та їх потреб у батьківстві; 6) уміння опрацьовувати інформацію до звітів та прогнозувати можливі ризики; 7) уміння розробляти план опіки над дітьми з врахуванням досягнутого прогресу або відхилень від нього; 8) уміння моніторити та переглядати такі плани; 9) уміння визначати конфлікти інтересів, що мають місце між індивідами, батьками, дітьми; уміння вирішувати їх на користь інтересів дітей.

Таким чином, на практиці студенту можуть запропонувати виконати наступні завдання: провести бесіду з батьками про їх дитину та вислухати їх побоювання стосовно поведінки та розвитку дитини; запитати їх точку зору, ідеї стосовно виховання дитини на даному етапі розвитку; використовуючи конкретний випадок сім'ї з низьким прибутком, розробити тижневий бю-

джет для цієї сім'ї, беручи до уваги витрати на оренду помешкання, податки, пальне, одяг, їжу; розписати тижневе харчування для родини; занотувати труднощі у виконанні такого завдання; проаналізувати випадок, де мав місце конфлікт інтересів між дитиною та сім'єю; проаналізувати процес підготовки до батьківства під час процедури фостерінгу або всиновлення; відвідати конференцію, де розглядаються питання достатньо хорошого батьківства.

– «Підтримка сімей: спільна та допоміжна опіка, розміщення на проживання» [5]. Закон про дітей (Children Act) від 1989 р. дає чіткі вказівки стосовно того, як органи місцевої влади можуть допомогти батькам через служби підтримки, наприклад, сімейні центри (family centres), порадою або дорадництвом, допомогою на дому, організацією відпочинку і т.д. метою такої допомоги є запобігти розпаду родини і утримати дитину в родині. Студенти повинні розуміти, як стрес через бідність, злидні, незайнятність, расизм тощо може впливати на функціонування сім'ї. Таким чином майбутній кваліфікований соціальний працівник повинен:

ЗНАТИ про: 1) правові основи роботи з дітьми, які потребують опіки, мають проблеми з психічним здоров'ям, переживають расову дискримінацію; 2) обов'язки та завдання на практиці державних органів; 3) фази розвитку дитини (фізичні та психологічні); 4) розуміння того, що вважається «достатньо хорошим батьківством»; 5) наявні ресурси для підтримки батьків та дітей в громаді; 6) мульти-командну співпрацю та обов'язки представника кожної професії в роботі з дітьми (педагогів, лікарів, молодшого медичного персоналу, педіатрів, психіатрів, правників, поліції тощо).

ВМІТИ: 1) використовувати можливості органів влади; 2) розробити план роботи з батьками; 3) використовувати ресурси для підтримки та підсилення батьківської опіки; 4) розуміти та використовувати методи соціальної роботи у роботі з батьками; 5) розуміти важливість ролі батька, залучення батька в різні процеси, уникати стереотипізації за статтю; 6) співпрацювати з іншими фахівцями від імені сім'ї.

Так, на практиці студенту можуть запропонувати виконати наступні завдання: розробити угоду співпраці з батьками; провести планове споглядання дитини для процедури розгляду справи в суді у справах сім'ї.

– «Планування та процес опіки (опіка над дітьми та молоддю в групах, фостерна опіка та всиновлення, після-інституційна опіка та ін.)» [6]. Кваліфікований соціальний працівник повинен обов'язково розвинути в себе знання та вміння планувати, обережно та детально оцінювати, визначати мету та завдання, що в свою чергу потребує оцінки клієнтом свої потреб та проблем. Тому студентів навчають тому, як визначити: потенційні можливості власної сім'ї дитини (особливо коли планується перерозміщення дитини в іншу домівку); можливу шкоду для дитини. В межах цього предмету розглядаються наступні теми: 1) зміст опіки; 2) оцінювання стану речей та прийняття рішення про розміщення дитини; 3) наслідки перерозміщення дитини; 4) перебування під опікою; 5) завершення перебування під опікою; 6) групова опіка над дітьми; 7) фостерінг та всиновлення; 8) після-інституційна опіка.

Таким чином майбутній кваліфікований соціальний працівник повинен:

ЗНАТИ про: 1) правову відповідальність органів влади за надання підтримки сім'ям та захист дітей; 2) роль соціального працівника як реалізатора правосуддя та провідника по соціальних службах; 3) різноманіття ресурсів в межах та поза межами системи опіки: центри денного перебування; сімейні центри; фостерне розміщення; будинки-інтернати для дітей; прийомні сім'ї; перебування вдома «за звинувачення під контро-

лем»; послуги для дітей з особливими потребами; 4) потреби дітей різного віку; 5) наслідки бідності, нестійких подружніх взаємостосунків, розлучення, сімейних криз на батьківські можливості у вихованні дітей; 6) різноманітні расові та культурні зразки сімейного життя та виховання дитини; 7) потенційну шкоду для дитини під опікою через інституційний расизм; 8) роль інших професіоналів та агентств у підтримці дітей та сімей, як ресурс для інформації; 9) наслідки перерозміщення дитини на її подальші життєві шанси; 10) небезпеку та недоліки системи опіки; 11) проблеми повернення в сім'ю; 12) практичні та емоційні потреби дитини після вилучення її з-під опіки; 13) недоліки системи після-інституційної опіки (незадовільна підготовка дитини до незалежного життя або після-інституційна допомога дітям/сім'ям); 14) фактори мотивації піклувальників до фостерінгу; 15) правові аспекти усиновлення, його процедури, особливості роботи соціальних служб по всиновленню.

ВМІТИ: 1) розглядати обставини окремої сім'ї, дитини в ширшому контексті з точки зору потреб та прав дитини та батьків; 2) підібрати кращі варіанти та можливості для дітей та батьків; 3) передбачити можливі конфлікти інтересів і діяти в інтересах дитини; 4) аналізувати власні вміння (спілкуватися, збирати інформацію тощо); 5) проводити детальний аналіз та оцінку дитини в оточенні сім'ї; 6) проводити переговори, вести записи; 7) дізнаватися про вподобання дитини, нелюбимі речі, стан здоров'я, словниковий запас, освітні можливості, спеціальні потреби, особливо стосовно релігії та культури; також передавати ці знання новим піклувальникам дитини; 8) організувати попередні зустрічі або контакти між дітьми, батьками та новими піклувальниками їх права та обов'язки; 9) регулярно відвідувати дитину в місцях розміщення; проводити моніторинг стану здоров'я дитини, її освітній/ соціальний/ емоційний прогрес; 11) планувати умови повернення дитини з-під опіки; 12) оцінювати можливості батьків, систему підтримки при всиновленні.

Так, на практиці серед інших завдань студенту можуть запропонувати: супроводжувати соціального працівника у процесі розміщення дитини під фостерну опіку; проаналізувати реакцію дитини та обговорити її, а також власні враження стосовно переходу під фостерну опіку; розпитати фостерних піклувальників або певну фостерну сім'ю про їх досвід фостерінгу, звертаючи увагу на реакцію дитини на нового члена родини тощо; спробувати самостійно підібрати фостерних піклувальників для дитини; відвідати засідання з відбору фостерних піклувальників та прийняти участь в обговоренні документів, рішень; провести бесіду з особою, яка виходить з-під опіки про її перехідний період, її страхи, побоювання, допомогу, яку вона можливо потребує.

– «Робота з дітьми з особливими потребами та їх сім'ями» [7]. Соціальні працівники, зазвичай, стикаються з випадками, де в сім'ї живе дитина з особливими потребами. Таким чином майбутній кваліфікований соціальний працівник повинен:

ЗНАТИ про: 1) затримку розвитку; 2) ресурси (особистісні, фінансові, освітні) щодо відповідного розвитку дитини; 3) проблеми прив'язаності; 4) проблеми втрати та переживання.

ВМІТИ: 1) спілкуватися, використовувати вербальні та невербальні засоби; 2) визначити потреби індивіда та піклувальника; 3) проводити переговори.

Так, на практиці серед інших завдань студенту можуть запропонувати: відвідати дитячу клініку; провести бесіду з лікарем про його роль у роботі з дітьми з особливими потребами; прийняти участь в роботі групи батьків, у яких є діти з особливими потребами.

– «Правові аспекти соціальної роботи з неповнолітніми правопорушниками» [8]. Працюючи з неповнолітніми правопорушниками важливо мати ґрунтовні знання, уміння використовувати безпосередню соціальну роботу з дітьми та молоддю, сім'ями та групами. Слід брати до уваги останні зміни в законодавстві Великої Британії, що призвели до скорочення кількості засуджень молодих осіб до перебування у в'язниці. Такі зміни базуються на наступних принципах: 1) ув'язнення не є відповіддю на правопорушення серед неповнолітніх і може навіть ставати частиною цієї проблеми; 2) правопорушення, вчинені неповнолітніми, зазвичай мають перехідний характер та незначні за своєю природою; 3) співпраця агентств та планування є частиною роботи з неповнолітніми правопорушниками, яка може призвести до успішного завершення роботи з ними. Залучені до цієї роботи повинні усвідомлювати мету втручання, комплексно оцінювати ситуацію молоді особи. Таким чином майбутній кваліфікований соціальний працівник повинен:

ЗНАТИ про: 1) природу девіантної поведінки: типи, причини, кримінологічну теорію; 2) можливості мобілізації громади до роботи з неповнолітніми правопорушниками, залучення волонтерів та незалежного сектору; 3) аспекти кримінальної системи у справах неповнолітніх: її організацію, функціонування, методи роботи; особливості цієї системи в Англії, Уельсі та Шотландії, а також в роботі урядів, міністерств; 4) практику та політику у кримінальній сфері: теорію криміналу, моделі правосуддя, практику та теорію засудження, дослідження з ефективності засудження; 5) закон та безпосередню роботу з неповнолітніми правопорушниками: структуру та процеси в суді, природу індивідуальної свободи та правосуддя; 6) анти-расову та іншу анти-дискримінаційну політику та практику: зв'язок між дискримінацією, криміналізацією та системою кримінального правосуддя у житті молоді особи.

ВМІТИ: 1) збирати інформацію, перевіряти її та оцінювати, готувати звіти, представляти звіти для потреб ведення засідань у суді; 2) оцінювати наслідки девіантної поведінки на можливі варіанти засудження; 3) обговорювати пропонувані програми, моніторити прогрес, знаходити потрібні ресурси; 4) проводити супервізію неповнолітнього правопорушника: створити ефективні робочі стосунки з правопорушником, з необхідними секторами суду у справах неповнолітніх; намагатися зменшити кількість випадків девіантної поведінки, пропонувати варіанти вирішення конфліктів.

Так, на практиці серед інших завдань студенту можуть запропонувати: зібрати інформацію та зробити її аналіз для звіту до суду у справах неповнолітніх; підготувати звіт та зробити рекомендації щодо вироку; представити звіт у суді; прийняти участь у зустрічі для групи неповнолітніх правопорушників та визначити мету групи, провести моніторинг прогресу одного з членів групи.

– «Дитяча кривда» [9]. Метою соціальної роботи з проблем захисту дітей є покращити життя дітей та зберегти при цьому роль батьків або піклувальників. Тому соціальним працівникам слід вміти зберегти баланс між втручанням у життя дитини, її сім'ї та потребою зберегти їх автономію. Захист дітей має ширшу ідею, яка потребує залучення до питань підтримки добробуту дітей, їх оптимального розвитку, необхідності захисту від всіх форм кривди та нехтування. Студенти – соціальні працівники і цікавляться питаннями захисту дітей, водночас, пообіюються цієї проблеми. Базове розуміння явища «кривди» та ролі соціальної роботи, соціальних агентств у захисті дітей разом з базовими вміннями розпізнати та визначити загальні ознаки та симптоми є необхідними для всіх працівників соціальних служб, агентств з питань соціальної опіки та умовного звіль-

нення на поруки. Таким чином майбутній кваліфікований соціальний працівник повинен:

ЗНАТИ про: 1) партнерство з батьками та ширшим колом родини як найперший крок у захисті дитини, як вимогу правосуддя; 2) форми і засоби кривди дітей; 3) незалежність сім'ї, її право на недоторканість приватного життя, що може призводити також до приховування фактів кривди; 4) способи допомоги сім'ям (різного етнічного походження, відновленим та розширеним сім'ям), визначення культурних та расових відмінностей; 5) співпрацю центрального уряду та органів місцевої влади в управлінні захистом дитини; кримінальні та цивільну відповідальність, правила свідчення, адміністративну систему (обіг документації); правила, процедуру та професійну практику фахівців, які співпрацюють у вирішенні випадку; 6) необхідність додаткових непередбачених ресурсів (нестача установ опіки та засобів для моніторингу, недостатньо навичок або підготовки) у простеженні або попередженні кривди; 7) основні теорії та дослідження з проблеми кривди дитини, її природу та кількісні показники; 8) методи втручання та їх користь або невідповідність у конкретних випадках, результати та наслідки втручання; 9) можливі ускладнення та негативні наслідки при втручанні у випадки дитячої кривди; 10) сумніви та вагання щодо втручання у випадки дитячої кривди та відповідальність соціальних працівників за це; 11) політику та процедури інституційної опіки дитини та наслідки їх порушення.

ВМІТИ: 1) використовувати знання про відповідну систему захисту дитини в регіоні; 2) підтримувати індивідів або сім'ї, де може існувати конфлікт інтересів; 3) залучати до роботи більш досвідчений персонал як консультантів; 4) приймати участь у процесі спільного обговорення випадку та визнавати, що така спільна участь не знімає з індивіда відповідальності; 5) готувати документи стосовно дитини у відповідні органи, до суду.

Так, на практиці серед інших завдань студенту можуть запропонувати: отримати копію процедур з питання захисту дитини та розглянути можливі аспекти щодо перерозміщення дитини та обговорити з вчителем практики можливі варіанти вирішення ситуації з захистом дитини; дослідити, чи батьки, які образили дитину, були скривджені в своєму дитинстві, які наслідки це може мати для вирішення випадку; відвідати засідання в кримінальному суді; обговорити з батьками скривдженої дитини їх ставлення до роботи конкретної служби; обговорити з батьками питання захисту дитини, перебування дитини в ризику; розробити програму за можливої участі інших фахівців з метою зменшення наслідків та пом'якшення поведінки дитини серед інших дітей чи дорослих; прийняти участь в конференції з питань захисту дітей; прийняти участь в роботі групи зі скривдженими дітьми або особами-кривдниками дітей.

Висновки. Під час підготовки соціальні працівники набувають конкретних умінь надавати допомогу людям з життєвими труднощами, зокрема: застосувати теоретичні знання на практиці; слухати і спостерігати; спілкуватися і налагоджувати стосунки; готувати звіти для суду; формувати вирок і приймати рішення; отримувати і використовувати ресурси; представляти клієнтів і допомагати їм відстоювати свої права; мати справу з людьми, які можуть перебувати у стресовому стані, бути неспроможними виразити чітко свої потреби; ідентифікувати ознаки, що вказують на ризики, оцінювати ступінь таких ризиків; оцінювати потреби в наданні практичної допомоги; організувати та задіювати інших фахівців в кожному конкретному випадку; використовувати законодавство; надавати можливість самим клієнтам вирішити власні проблеми; співпрацювати з батьками, опікунами, фостер-піклувальниками, інши-

ми фахівцями і службами з метою соціального захисту «дорослих і дітей групи ризику»; розробляти разом з іншими фахівцями таку схему соціального захисту, яка б надавала проблемним індивідам можливість залишатися в суспільстві/громаді якомога довше; допомагати клієнтам планувати своє майбутнє тощо.

Дисципліна «Соціальна робота з дітьми та сім'ями» і практика у відповідних соціальних закладах вважаються основними компонентами у підготовці фахівців соціальної роботи до роботи з «дітьми групи ризику» в освітніх закладах Великої Британії. Вони стануть предметом наших подальших наукових досліджень.

Список використаної літератури

1. Aldgate J. Direct Work with Children / J. Aldgate, J. Seden / The Developing World of the Child [Aldgate J., Jones D, Rose W., Jeffery C.]. – London: Jessica Kingsley, 2005. – 352 p.
2. Welbourne P. Social Work with Children and Families: Developing Advanced Practice: Post-qualifying Social Work / Penelope Welbourne. – London: Routledge, 2012. – VIII, 271 p.
3. Jenson J. M. Social Policy for Children and Families: a Risk and Resilience Perspective / J.M. Jenson, M. W. Fraser. – London: Sage, 2011. – 400 p.
4. Adcock M. Good Enough Parenting / M. Adcock, R. White. – London: BAAF, 1985. – 116 p.
5. Barlow J. Safeguarding Children Across Services / Jane Barlow. – London: Jessica Kingsley Publishers, 2010. – 144 p.
6. Aldgate J. Adolescents in Foster Families/ Aldgate J., Maluccio M., Reeves C. – London: B.T.Batsford & Chicago: Lyceum Books, 1989. – 183 p.
7. Healing the Inner City Child: Creative Arts Therapies with At-risk Youth / [ed. by Vanessa A. Camilleri]. – London: Jessica Kingsley Publishers, 2007. – 320 p.
8. Asquith S. Children and Young People in Conflict with the Law / Steward Asquith. – London: Kingsley Publishers, 1996. – 200 p.
9. Moore J. The ABC of Child Abuse / Jean Moore. – Aldershot: Gower Publishing, 1989. – 109 p.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2017 р.

Бартош Елена

кандидат педагогических наук, доцент
доцент кафедры социологии и социальной работы
Государственное высшее учебное заведение
«Ужгородский национальный университет», г.Ужгород, Украина

БАЗОВЫЕ ДИСЦИПЛИНЫ В ПОДГОТОВКЕ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ К РАБОТЕ С «ДЕТЬМИ ГРУППЫ РИСКА» В ВЕЛИКОБРИТАНИИ

В статье раскрыто содержание учебных дисциплин, которые являются базовыми для подготовки социальных работников к работе с детьми «группы риска» в Великобритании. Британские ученые указывают на важность и необходимость изучения следующих дисциплин: «Общение с детьми и молодежью», «Развитие ребенка (психологическое, умственное и физическое)», «Общество, семья и социальная политика», «Оценка поведения родителей», «Поддержка семей: общая и вспомогательная опека», «Планирование и процесс опеки», «Работа с детьми с особыми потребностями и их семьями», «Правовые аспекты социальной работы с несовершеннолетними правонарушителями», «Жестокое обращение с ребенком», «Социальная работа с детьми и семьями». К каждой дисциплине приведены примеры, по которым студенты могут на практике продемонстрировать знания и умения полученные после изучения вышеуказанных дисциплин.

Ключевые слова: подготовка социального работника, базовые дисциплины, знания и умения, дети «группы риска», Великобритания

Bartosh Olena

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Associate Professor
Department of Sociology and Social Work
State Higher Educational Establishment «Uzhhorod National University»
Uzhhorod, Ukraine

BASIC DISCIPLINES IN THE TRAINING OF SOCIAL WORKERS FOR THE WORK WITH «AT RISK CHILDREN» IN GREAT BRITAIN

The author of the article has disclosed the content of the courses, which are basic for the training of social workers with children «at risk» in the Great Britain. Examples are given from the practice perspective by which students can demonstrate practical knowledge and skills derived after studying the above mentioned disciplines. While training social workers acquire specific skills to assist people with life's difficulties, in particular, to apply theoretical knowledge in practice; listen and watch; communicate and build relationships; prepare reports for the court; to form judgments and make decisions; to find resources; to represent clients and to help them defend their rights; to deal with people who may be in stress, being unable to express clearly their needs; identify the signs of risk and the degree of risk; to assess the need for practical assistance; organize and involve other professionals in each case; to exercise legislation; to give clients the opportunity to solve their own problems; to cooperate with parents, carers, foster-carers, other professionals and social services to protect «adults and children at risk»; to develop together with other professionals such social security scheme which would provide problem individuals to remain in the society / community as long as possible; to help clients to plan their future etc.

Key words: training of a social worker, basic discipline, knowledge and skills children «at risk», Great Britain.